

SONKAJÄRVEN KUNTA
VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA
2022

Sivistyslautakunta 23.8.2022

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	2
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	2
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	3
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	3
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	6
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	6
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	9
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	10
2.4 Arvoperusta	11
2.5 Oppimiskäsitys	12
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	13
2.7 Laaja-alainen osaaminen	14
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	16
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	17
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	19
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	21
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	23
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	23
4.2 Pedagoginen dokumentointi	24
4.3 Monipuoliset työtavat	24
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	25
4.5 Oppimisen alueet	27
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	34
5. Lapsen tuki	35
5.1 Tuen muodot	36
5.2 Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa	37
5.3 Hallinnolliset päätökset tukitoimista	39
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	41
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	42
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	42

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetustilain, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Sonkajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu täydentämään valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Suunnitelma on tehty suomenkielisenä ja se kattaa kaikki kunnan varhaiskasvatustilain: päiväkotiyksiköt, perhepäivähoitajat sekä esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen. Kunnan suunnitelman lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan vanhempien kanssa yhdessä henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Ne toimivat pohjana ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmille. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa täydentää myös esiopetuksen opetussuunnitelma.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatustilain tarkoitetään suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatustilain, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatustilain sisällöstä.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Sonkajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan on osallistunut koko varhaiskasvatuksen henkilöstö. Suunnitelman osa-alueita on käyty läpi yksiköiden omissa palavereissa. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat tuoneet omien yksiköidensä ajatukset ja ideat esille opettajien palavereissa. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa on tehty työryhmän kesken. Työryhmään kuuluivat varhaiskasvatuksen vastaavan lisäksi yksiköiden varhaiskasvatuksen opettajat sekä Männikön päiväkodin johtaja.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman pohjana on valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet lakeineen, asetuksineen, tavoitteineen ja sisältöineen. Suunnitelmaa tehdessä on huomioitu Sonkajärven varhaiskasvatuksen erityispiirteet sekä muut paikalliset suunnitelmat:

- Sonkajärven kuntastrategia 2022-2025
- Sonkajärven kunnan hyvinvointisuunnitelma 2022-2025
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022-2025: Iisalmi, Kiuruvesi, Sonkajärvi, Vieremä
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on käytetty työvaiheessa luettavana ja kommentoitavana esiopetuksessa, perusopetuksessa, sosiaali- ja terveydenhuollossa, varhaiskasvatuksen henkilöstöllä sekä lasten vanhemmilla. Varhaiskasvatukseen osallistuvilta lapsilta kyseltiin mielipiteitä kysymyksillä: millainen on hyvä päiväkotijärjestelmä ja millainen on hyvä hoitopäivä? Eri tahoilta saadut kommentit ja mielipiteet on huomioitu suunnitelmaa tehdessä.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään vuosittain. Arvioinnissa hyödynnetään Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin arviointimateriaaleja. Arvioinnista ja kehittämisestä kerrotaan enemmän luvussa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä lapsen vanhempien/huoltajien kanssa. Vastuu suunnitelman laadinnasta on ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla ja muu henkilöstö on mukana suunnitelman laadinnassa. Suunnitelman tekoon voi tarpeen mukaan osallistua myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai muu lapsen kehitystä ja oppimista tukeva asiantuntija tai taho, esimerkiksi sosiaali- ja terveyshuolto. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana ovat lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmajärjestelyissä. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Sonkajärven varhaiskasvatuksessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään Opetushallituksen laatimalle mallilomakkeelle.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat:

- Suomen perustuslaki
- Varhaiskasvatustlain varhaiskasvatuksesta annettu valtioneuvoston asetus
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa:

- Yhdenvertaisuuslaki
- Tasa-arvolaki
- Euroopan ihmisoikeussopimus
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus
- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista
- YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista
- YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia. Valtakunnalliset tavoitteet on kuvattu seuraavassa taulukossa.

VARHAISKASVATUKSEN VALTAKUNNALLISET TAVOITTEET

Edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia

Tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti

Toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset

Varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö

Turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä

Antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa

Tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä

Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin

Toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustavoitteiden ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Sonkajärven kunta järjestää varhaiskasvatusta päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja esiopetuksessa. Sonkajärven kunnassa on kolme päiväkotia: Nallelan päiväkotia ja Nallemuorin päiväkotia Sonkajärvellä ja Männikön päiväkotia Sukevalla. Päiväkotiryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon lasten ikä, sisarusuhteet ja mahdolliset tuen tarpeet. Ryhmien lapsimäärä ja henkilökunnan määrä noudattavat varhaiskasvatustarkastuslakia.

Nallemuorin ja Männikön päiväkodeissa tarjotaan perheille vuorohoitoa tarpeen mukaisessa laajuudessa huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Sonkajärven kunnassa on määritelty varhaiskasvatuksen vuorohoitolinjaukset, jotka yhtenäistävät vuorohoidon käytänteitä ja palvelevat ohjekirjana varhaiskasvatuksen vuorohoidon asiakasperheitä. Esiopetusryhmässä tarjotaan aamuisin ja iltapäivisin täydentävää varhaiskasvatusta. Sonkajärven yhtenäiskoululla esiopetuksessa olevat vuorohoitoa tarvitsevat lapset siirtyvät tarvittaessa iltapäivällä Nallemuorin päiväkotiin vuorohoitoon.

Perhepäivähoito on varhaiskasvatusta, joka tapahtuu perhepäivähoitajan kodissa. Sonkajärvellä kunnallisia perhepäivähoitajia on kolme. Perhepäivähoidon vahvuuksia ovat laadukas vuoroaikutus, kodinomaisuus, kohtaaminen, perushoidon pedagogiikka ja yhteinen osallisuus.

Sonkajärvellä järjestetään Perheentalo-toimintaa, jota varhaiskasvatus koordinoi yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Sonkajärven osaston kanssa. Perheentalo on avoin kohtaamispaikka, joka tarjoaa matalan kynnyksen toimintaa lapsille, vanhemmille, perheille ja vapaaehtoisille. Toiminta mahdollistaa yhdessäolon, vertaistuen sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä. Se kokoaa ja jakaa eri toimijoiden tietoa ja asiantuntemusta sekä auttaa kynnyksettömästi lisäävun saannissa.

Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Sonkajärven varhaiskasvatuksessa työskentelee koulutettuja varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, ryhmäavustajia, päiväkotityöntekijöitä ja perhepäivähoitajia. Varhaiskasvatustoimintaa hallinnoi varhaiskasvatuksen vastaava. Työntekijät suunnittelevat, toteuttavat, kehittävät ja arvioivat toimintaa yhdessä. Kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan tavoitteellisuudesta, toiminnan toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Perhepäivähoitajat suunnittelevat oman ryhmänsä toimintaa perhepäivähoidon ohjaajan tuella.

Varhaiskasvatuksen vastaava tukee tiimijohtamisella, yhteisillä palavereilla, koulutuksilla ja tapahtumilla kaikkien toimintamuotojen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia ja kehittämistä. Yhteistyötä tehdään toisten yksiköiden ja perhepäivähoidon kesken. Järjestämme koko varhaiskasvatuksen yhteisiä tapahtumia. Perhepäivähoitajat voivat ryhmiensä kanssa osallistua esimerkiksi päiväkotiryhmien kanssa yhteiseen liikuntaan tai muuhun toimintaan. Päiväkotiryhmät suunnittelevat myös yhteisiä toimintoja arjessa.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä. Sonkajärvellä varhaiskasvatusyksiköt ovat pieniä. Henkilökunta ja lapset tuntevat toisensa ryhmärajoista riippumatta. Lomien aikana yksiköiden toimintoja yhdistetään ja eri yksiköiden työntekijät toimivat kaikissa yksiköissä. Koko varhaiskasvatuksen henkilöstö tunteekin varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset ja perheet hyvin.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Lapsen varhaiskasvatus alkaa perheen ohjauksesta varhaiskasvatuksen palveluihin. Palveluohjaus on varhaiskasvatuksen hallinnon ja henkilöstön toimesta tapahtuvaa neuvontaa ja ohjaamista palveluiden hakemiseen liittyen. Sonkajärven kunnan verkkosivut ovat merkittävä osa palveluohjausta. Palveluohjauksen tavoitteena on antaa tietoa huoltajille varhaiskasvatuksen eri palvelumuodoista huomioiden ensisijaisesti lapsen etu ja auttaa huoltajia valitsemaan lapselleen ja perheen tilanteeseen parhaiten sopivan palvelun.

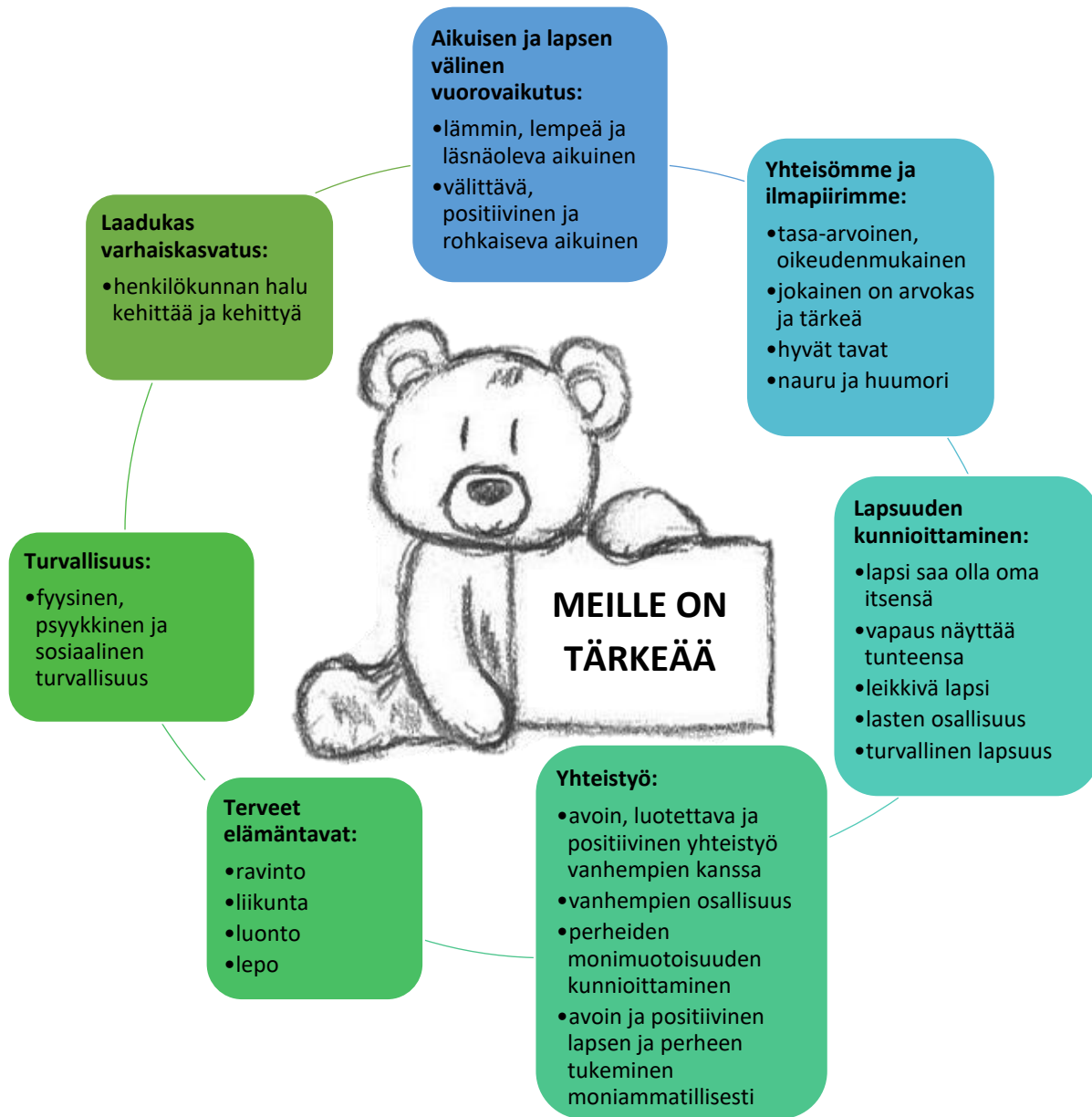
Sonkajärvellä kasvun ja oppimisen polku alkaa päiväkodista, perhepäivähoidosta tai toisinaan suoraan esikoulusta. Vanhemmat hakevat varhaiskasvatukseen sähköisten palveluiden kautta. Linkki palveluihin löytyy Sonkajärven kunnan varhaiskasvatuksen internetsivuilta. Perhe saa postitse kotiin päätöksen varhaiskasvatuspaikasta. Vanhemmat ottavat yhteyttä varhaiskasvatuspaikkaan ja sopivat tutustumisesta. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, vanhemmat täyttävät esitietolomakkeen, hoitosopimuksen ja tuntisopimuksen. Näissä lomakkeissa kysytään olennaisia lapsen kasvuun, kehitykseen ja hoitoon liittyviä tietoja. Hoitosopimuksessa kysytään vanhemmilta myös lupa-asiat ja hoitosopimus päivitetään vuosittain toimintakauden alussa.

Lapsen siirtyessä perhepäivähoidosta päiväkotiin tai esikouluun, päiväkodista esikouluun tai esikoulusta kouluun, siirtyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelma/esiopetuksen oppimissuunnitelma liitteineen lapsen mukana. Yksiköiden työntekijät käyvät tiedonsiirtopalaverin ja tiedottavat siitä myös huoltajia. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua halutessaan tiedonsiirtopalaveriin. Tiedonsiirto on tärkeää, jotta lapsen kasvun, kehityksen ja opetuksen kannalta tärkeät tiedot saadaan siirrettyä eteenpäin. Näin varmistetaan lapselle paras mahdollinen varhaiskasvatus/opetus. Lapsi voi myös siirtyä toiselta paikkakunnalta tai toiselle paikkakunnalle varhaiskasvatukseen. Tällöin tiedonsiirrosta sovitaan vanhempien kanssa ja ollaan yhteydessä toisen paikkakunnan varhaiskasvatusyksikköön. Tiedonsiirrosta noudatetaan asiaankuuluvia lakeja ja ohjeistuksia.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

SONKAJÄRVEN VARHAISKASVATUKSEN ARVOT

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat

myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

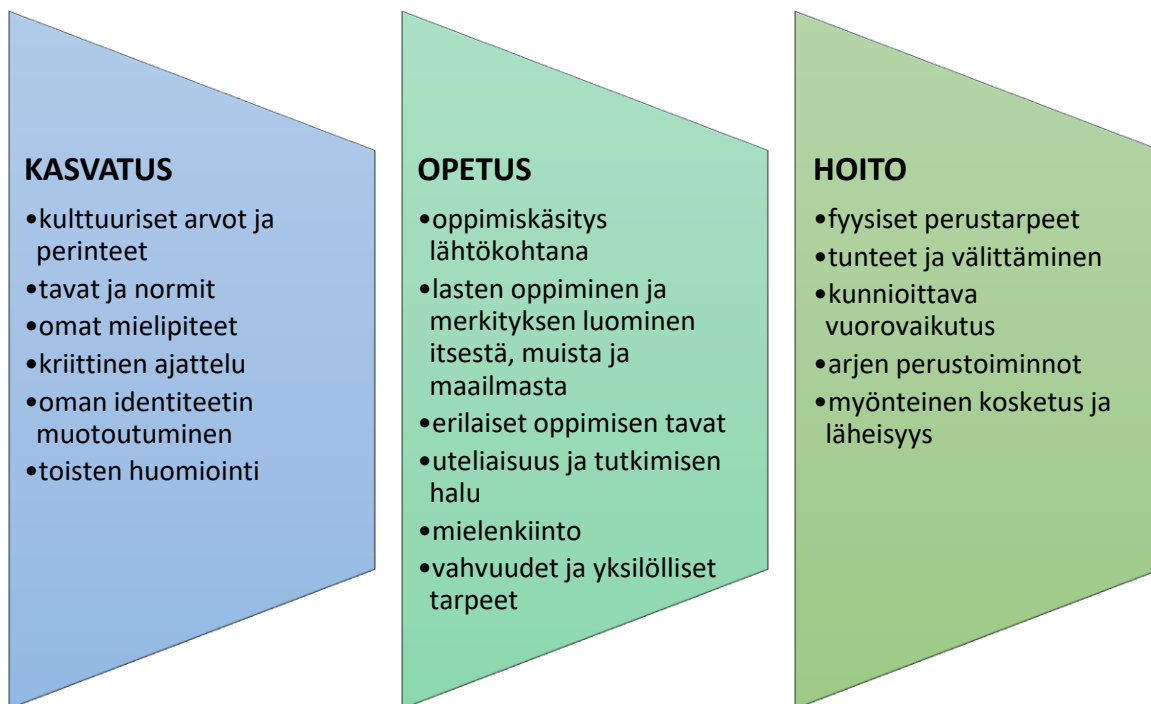
Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa.

LAAJA-ALAISEN OSAAMISEN ALUEET SONKAJÄRVEN VARHAISKASVATUKSESSA

AJATTELU JA OPPIMINEN

- lasten leikki, mielikuvitus ja luovuus etusijalla
- aikuinen tukena, kokeillaan ja tutkitaan maailmaa yhdessä
- kriittinen ajattelu: kannustetaan lapsia omaan ajatteluun, pohditaan vaihtoehtoja
- sinnikkyyteen kannustaminen
- onnistumisen ilo ja kannustaminen aina osana toimintaa

KULTTUURINEN OSAAMINEN, VUOROVAIKUTUS JA ILMAISU

- vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu
- hyvien tapojen opettelu, aikuiset esimerkkinä
- kulttuuri-identiteetti: paikallisuus, juhlat näkyvät arjessa (sonkajärveläisyys, savolaisuus, suomalaisuus)
- toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin tutustuminen
- ystävällisyyteen kannustaminen, toisten huomiointi

ITSESTÄ HUOLEHTIMINEN JA ARJEN TAIDOT

- arjen taitojen harjoittelu
- omatoimisuuden tukeminen, apua saa aina pyytää
- myönteinen suhtautuminen tulevaisuuteen
- tunnetaitojen ja itsesäätelytaitojen harjoittelu
- harjoitellaan lähiympäristössä ja liikenteessä liikkumista turvallisesti

MONILUKUTAITO

- nimetään asioita, käsitteitä ja tilanteita arjessa
- erilaisiin viestintävälineisiin tutustuminen (tietokone, tabletti, puhelin, lehdet, mainokset)
- lasten kulttuuri tutuksi aikuisille: tiedetään, mistä lapset puhuvat ja mitä leikkivät
- valokuvien ja videoiden käyttö toiminnassa
- erilaiset kulttuurimuodot: osallistutaan tapahtumiin, esityksiin, retkiin monipuolisesti

DIGITAALINEN OSAAMINEN

- digitaaliset välineet ja sovellukset osana arkea monipuolisesti
- opetellaan käyttämään erilaisia digitaalisia välineitä ja niihin liittyviä sääntöjä
- lapsilla mahdollisuus harjoitella, kokeilla ja tuottaa digitaalisia sisältöjä itse ja muiden lasten kanssa yhdessä

OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN

- kuunnellaan lapsia, toteutetaan toiveita mahdollisuuksien mukaan
- lasten kokoukset: lasten ideat ja mielipiteet esille, annetaan mahdollisuus vaikuttaa, ryhmän yhteiset äänestykset (demokratia)
- joustetaan aikuisten tekemistä suunnitelmista lapsiryhmän mukaan
- määritellään lapsille vaihtoehtoja, joista he saavat valita

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5).

Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa. Sonkajärven kunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin käytäntöjä on käsitelty tarkemmin luvussa 7.

OPPIVA YHTEISÖ TOIMINTAKULTTUURIN YTIMENÄ

- Yhdessä oppiminen
- Kokeillaan rohkeasti uusia toimintatapoja
- Kannustetaan toinen toisiamme, lapset ja aikuiset
- Virheet ovat sallittuja, yritetään yhdessä uudelleen, sinnikkyys!
- Tiimipalaverit kehittämisen apuna, laadun arviointi
- Palautteiden huomioinen arjen työssä

LEIKKIIN JA VUOROVAIKUTUKSEEN KANNUSTAVA YHTEISÖ

- Leikkiä arvostetaan, sen tärkeys ymmärretään
- Toimintaympäristöjen muokkaaminen
- Mahdollisimman paljon vapaata leikkiä, pitkäkestoisen leikin tärkeys (ei tarvitse aina siivota leikkiä pois, voi jatkaa), joustetaan arjen aikatauluissa
- Avoimuus: tartutaan lasten leikkiehdotuksiin, sallitaan lasten muokata leikkiympäristöä
- Toisia kunnioittava ja keskustelevalta ilmapiiri
- Ristiriitatilanteiden selvittäminen myönteisellä otteella

OSALLISUUS, YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO

- Aikuiset mallina vuorovaikutuksessa: äänenkäytön huomiointi ja arvostava puhetapa
- Huomioidaan lasten aloitteet toiminnassa
- Lapsi voi osallistua ryhmän toimintaan omien edellytystensä mukaan (inklusiivisuus)
- Myönteinen ja kannustava vuorovaikutus
- Vanhempien osallisuuden lisääminen
- Positiivinen pedagogiikka

KULTTUURINEN MONINAISUUS JA KIELITIETOISUUS

- Kulttuurien moninaisuus nähdään voimavarana
- Opetellaan omaan kulttuuriin liittyviä asioita ja perinteitä
- Katsomuksellinen monimuotoisuus ryhmässä (otetaan huomioon eri kulttuuritaustat, tutustutaan niihin)
- Kieli on olennainen osa lasten kehitystä, aikuiset kielenkäytön mallina

HYVINVOINTI, TURVALLISUUS JA KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA

- Liikkuva varhaiskasvatus-ohjelma: kehitetään liikunnallista toimintakulttuuria ohjelman avulla pienin askelin eteenpäin, juurrutetaan liikunnalliset tavat osaksi päiväkodin arkea, henkilökunnan liikuntamyönteisyys
- Riittävä ravinto ja lepo turvataan päivittäin
- Riskejä kartoitetaan, arvioidaan ja niihin varaudutaan -> henkilökunnan koulutukset
- Fyysinen, psyykinen ja henkinen turvallisuus sekä lapsilla että aikuisilla
- Huomioidaan kestävä kehitys: välineiden ja tilojen yhteiskäyttö, uusiokäyttö, kierrättäminen

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Alla olevassa kuviossa on esitetty hyvän oppimisympäristön elementtejä.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Fyysinen ympäristö

- Lapselle ominaiset tavat toimia toteutuvat
- Lapsen mielenkiinto, uteliaisuus ja innostus kokeilemiseen ja oppimiseen herää.
- Leikki ja muu toiminta voidaan eriyttää pienempiin ryhmiin. Lapsella on tilaa leikkiin ja rauhoittumiseen.
- Lasten leikin kehitysvaiheet on otettu huomioon leikkiympäristössä.
- Lapsen osallisuus sekä suunnitteluun että arviointiin mahdollistuu.
- Sisä- ja ulkotilojen välineistö on rikas, monipuolinen ja lasta leikkimään ja tutkimiseen houkutteleva ja innostava.
- Välineistö on lasten käytössä.
- Hyödynnetään lähiympäristöä, luontoa ja vuodenaikojen vaihtelua.

Psyykinen ympäristö

- Lapsille puhutaan myönteiseen äänensävyyn ja otetaan katsekontakti.
- Kuunnellaan ja tunnustetaan lapsen huolenaiheita ja vastataan niihin lämpimästi.
- Lasten erilaisuus tunnustetaan, otetaan huomioon hyväksytään.
- Lapsille osoitetaan lämpöä ja kiintymystä.
- Lapset saavat lohtua ja pääsevät syliin sitä tarvitessaan.
- Lasten mielipiteitä, kysymyksiä ja toiminta-aloitteita kuunnellaan ja niihin vastataan.
- Lasten itsetuntoa tuetaan kehumalla, rohkaisemalla ja tarjoamalla onnistumisen mahdollisuuksia.
- Kasvattajat arvostavat arjen kaikkia tilanteita lasten oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeinä tilanteina ja toimivat niissä lasten oppimista ja hyvinvointia edistäen.

Sosiaalinen ympäristö

- Kasvattajien keskinäinen vuorovaikutus on hyväksyvä, positiivista ja toimii mallina lapsille.
- Kasvattajat edistävät hyvän ilmapiirin syntymistä ja luovat lapsille mahdollisuuden kokea yhtenkuuluvuutta ja osallisuutta.
- Kasvattajat vaalivat lasten ystävyyssuhteiden muodostumista ja jatkuvuutta.
- Lasten keskinäisiä sosiaalisia suhteita tuetaan.
- Henkilöstön ja vanhempien vuorovaikutus on arvostavaa ja avointa ja vanhemmat nähdään tärkeänä osana sosiaalista yhteisöä.
- Erilaisia mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan ja niistä keskustellaan rakentavasti.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Pedagogista toimintaa suunnitellessaan henkilöstö huomioi lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet. Jokaisella lapsella on yhtäläinen oikeus ja mahdollisuus osallistua ryhmän toimintaan. Päiväkodissa lasten leikit ja työt ovat esillä. Lelut ja välineet ovat lasten vapaassa käytössä ja lapset saavat muokata ympäristöä leikkeihinsä sopiviksi.

Sonkajärvellä on loistavat mahdollisuudet luonnossa retkeilyyn ja liikuntaan. Luontoa, leikkipuistoja ja päiväkotien pihoja hyödynnetään monipuolisesti viikoittain liikkumiseen, leikkimiseen ja tutkimiseen. Pääsemme käyttämään kunnan liikuntatiloja: liikuntahallia, jäähallia, tatamia ja koulun liikuntasalia. Varhaiskasvatus ja nuoriso- ja liikuntatoimi järjestävät yhdessä liikunnallisia tapahtumia varhaiskasvatusikäisille. Voimme myös vieraila toisissa varhaiskasvatusyksiköissä.

Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Tietokonetta, tablettia ja puhelimia käytetään päiväkodin arjessa yhdessä lasten kanssa. Teknologiaan panostetaan tulevaisuudessa enemmän esimerkiksi hankkimalla lisää digitaalisia välineitä varhaiskasvatuksen yksiköihin ja lisäämällä niiden käyttöä arjessa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Sonkajärvellä kaikki palvelut ovat lähellä ja niihin on helppo kulkea lasten kanssa kävellen. Vierailemme kirjastossa, jossa järjestetään myös satutuokioita lapsille. Toimimme yhteistyössä Sonkajärven seurakunnan kanssa ja osallistumme heidän järjestämiin lapsille suunnattuihin kirkkohetkiin.

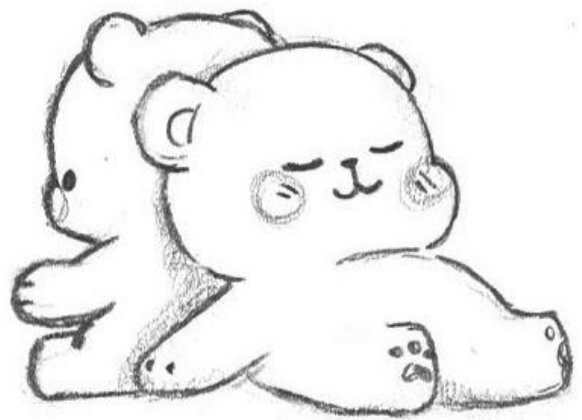
Kiusaamiseen puututaan varhaiskasvatuksessa suunnitelmallisesti. Kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen ovat osa turvallista fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintaympäristöä. Aikuisen tehtävänä on havainnoida lasten toimintaa ja huomioida pienetkin kiusaamistilanteet. Varhaiskasvatusyksiköissä täytetään toimintakauden alussa kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen suunnitelma. Kiusaamistilanteista puhutaan vanhempien kanssa avoimesti, jotta he voivat tarvittaessa keskustella asioista myös kotona lapsen kanssa. Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen harjoitteluun kiinnitetään erityistä huomiota, sillä ne auttavat lasta toimimaan lapsiryhmässä ja osaltaan ehkäisevät kiusaamistilanteita.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Luottamuksellisen ja tasa-arvoisen yhteistyön kehittäminen vanhempien kanssa alkaa lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa. Vanhemmat voivat sopia yhden tai useamman tutustumiskäynnin varhaiskasvatuspaikkaan. Vanhemmat ja varhaiskasvatuksen työntekijät keskustelevat lapsen taidoista, tarpeista, kiinnostuksen kohteista ja arjen toiminnoista. Yhdessä sovitaan lasten kasvatukseen liittyvistä käytännön asioista ja toimintatavoista. Avoin ja rento ilmapiiri vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välillä edistää lapsen kasvua ja kehitystä. Myös haastavammista aiheista on helpompi keskustella, kun luottamuksellinen ilmapiiri on syntynyt.

Vanhempien kesken keskustellaan päivittäin tulo- ja hakutilanteissa. Vanhemmalle kerrotaan lapsen päivän sujumisesta: syömisestä, nukkumisesta ja touhuista sekä myös mahdollisista lasten välisistä ristiriitatilanteista. Varhaiskasvatuksessa on käytössä viestintäryhmät, joiden kautta varhaiskasvatus tiedottaa vanhempia kiireellisistä arjen asioista. Vanhemmat voivat olla henkilökohtaisesti yhteydessä varhaiskasvatuksen väkeen puhelimitse, sähköpostitse, viestittämällä tai hoitoaikasovelluksen kautta. Sovelluksen kautta lähetetään myös viralliset tiedotteet vanhemmille.

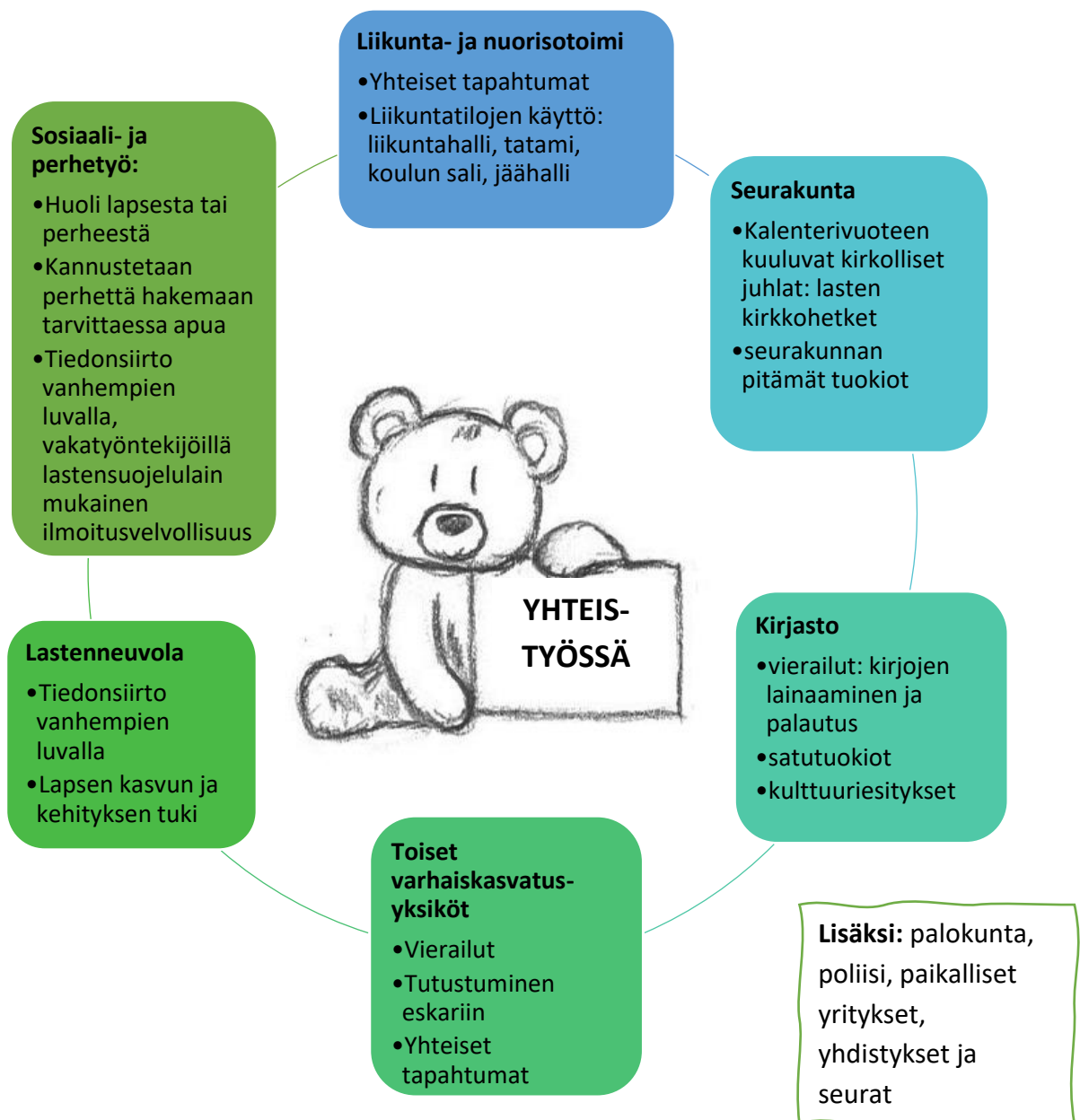

Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma vuosittain. Suunnitelma tehdään keskustellen yhdessä vanhempien/huoltajien kanssa. Suunnitelmassa sovitaan, miten varhaiskasvatuksen työntekijät voivat tukea lasta parhaiten hänen kasvussaan ja kehityksessään. Lapsi osallistuu ikätasonsa mukaan varhaiskasvatussuunnitelman tekoon ja hänen mielipiteensä huomioidaan. Siirtymätilanteissa päiväkodista toiseen, päiväkodista eskariin tai perhepäivähoidosta päiväkotiin, on avoin keskustelu vanhempien kanssa tärkeää.

Vanhemmat voivat vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintaan ja arviointiin vuosittaisilla palautekyselyillä. Syksyisin pidettävissä vanhempainilloissa kysytään vanhempien mielipiteitä ja

toiveita toiminnan sisältöön ja suunnitteluun. Vuosittaisissa vasukeskusteluissa vanhempien kanssa keskustellaan lapsen asioista ja otetaan huomioon heidän toiveensa. Päiväkodeissa on esillä palaute- ja toivelaatikoita, joihin lapset ja vanhemmat voivat jättää palautetta ja toiveita toiminnasta. Vanhemmat voivat antaa palautetta myös päivittäisten tuonti- ja hakutilanteiden yhteydessä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Alla olevassa kuviossa on esitetty Sonkajärven varhaiskasvatuksen tärkeimmät yhteistyötahot. Lisäksi yhteistyötä tehdään satunnaisesti esimerkiksi palokunnan kanssa (vierailu paloasemalla) sekä eri seurojen ja yhteisöjen kanssa. On myös mahdollista sopia vierailuita esimerkiksi lasten vanhempien työpaikoille tai paikallisiin yrityksiin.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 8). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Konkreettisesti pedagoginen dokumentointi toteutuu tekemällä toimintaa näkyväksi vanhemmille. Lasten töitä laitetaan esille yksiköiden seinille ja niitä kerätään myös lasten omiin kansioihin talteen. Valokuvia ja videointia voidaan käyttää oppimista ja kehitystä näkyväksi tehdessä. Niitä voidaan lähettää myös vanhemmille. Varhaiskasvatuksen sosiaalisen median tileillä (Facebook, Instagram) tehdään varhaiskasvatuksen toimintaa näkyväksi yleisesti kaikille.

Lapsiryhmää ja lapsia havainnoidaan ja havainnot kirjataan systemaattisesti ylös. Lasta koskevia havainnot kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Havainnot voidaan kirjata myös erilliseen havainnointivihkoon. Lasten vanhemmilla on oikeus lukea kaikki hänen lapsestaan kirjatut havainnot. Varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä voidaan lapsen tekemiä tuotoksia katsoa yhdessä vanhempien kanssa. Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagoginen dokumentointi on pohjana toiminnan suunnittelulle ja kehittämiselle. Myös mahdollista tuen tarpeen arviointia varten, on pedagoginen dokumentointi erityisen tärkeää. Havainnoinnissa käytetään apuna erilaisia lomakkeita (esimerkiksi leikin havainnointi, ulkoilun havainnointi) ja lasten taitojen arvioinnissa erilaisia strukturoituja testejä (esimerkiksi kettutesti 3-vuotiaille).

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Sonkajärvellä luonto on lähellä, joten sitä käytetään paljon oppimisen ympäristönä. Luonnossa lapset pääsevät tutkimaan ja oppimaan kaikkia aistejaan ja kehoaan käyttäen. Lasten luovuutta ja taiteellista ilmaisua tuetaan esimerkiksi tarjoamalla välineitä vapaaseen käyttöön ja antamalla aikaa vapaalle toiminnalle. Liikkumisen merkitys korostuu päivittäin ja olemmekin osa Liikkuva varhaiskasvatus- ohjelmaa. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa.

Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Toiminnassa käytetään monipuolisesti yksikö-, pari- ja ryhmätyöskentelyä. Aikuiset havainnoivat lapsia sekä toimintaa ja jakavat lapsia erilaisiin ryhmiin tilanteen mukaan. Välillä ryhmät ovat isompia, välillä pienempiä. Toisinaan lasten annetaan touhuta tutuimpien lasten kanssa ja välillä ryhmiin jaetaan sellaisia lapsia, jotka eivät yleensä puuhaile yhdessä. Näin opitaan toimimaan erilaisten ihmisten kanssa ja sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla

erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Lapset saavat leikkiä päivittäin vapaasti ja toteuttaa omaa luovuuttaan. Aikuiset sallivat lasten luovuuden ja leikit voivat esimerkiksi siirtyä paikasta toiseen tai tilaa voidaan muokata sen hetkisten leikkien mukaan sopivammaksi. Pitkäkestoista leikkiä pyritään turvaamaan, jotta leikit voisivat jatkua siitä, mihin jäivät eikä leluja tarvitsisi aina siivota pois. Ennakointi on tärkeää leikkejä lopetettaessa, jotta lapset ehtivät viedä leikin loppuun tai lopettaa sopivaan kohtaan.

Leikkisyys on vahvasti läsnä arjen toiminnassa ja loruja, arvuutteluleikkejä sekä sanaleikkejä käytetään päivittäin etenkin odotustilanteissa. Lapset ovat aktiivisesti mukana keksimässä ryhmän yhteisiä leikkejä. Yhteinen hassuttelu on tärkeää. Se lisää viihtyvyyttä sekä aikuisten että lasten keskuudessa. Lapset myös oppivat huumoria ja vitsailua aikuisilta: aina ei tarvitse ottaa kaikkea niin tosissaan, joskus voi vitsaillakin.

Lapset osallistuvat ryhmän toimintaan inklusiivisesti eli heitä ei jaeta ryhmiin taitojensa tai tuen tarpeidensa perusteella. Aikuinen on lapsen tukena leikissä tarpeen mukaan. Hän auttaa lasta esimerkiksi sosiaalisten taitojen harjoittelussa muun ryhmän mukana. Lapsi saa osallistua ryhmän toimintaan omien taitojensa ja kykyjensä mukaan. Aikuiset jakavat lapsia eri leikkitiloihin ja leikkiryhmiin monipuolisesti.

Välillä lapsia kannustetaan leikkimään erilaisilla leluilla ja eri lasten kanssa, jotta leikkitaidot kehittyvät monipuolisesti. Esimerkiksi autoleikissä ja kotileikissä kehittyvät hyvin erilaiset taidot. Aikuiset ovat leikkitalassa fyysisesti läsnä. Se edistää lasten leikkirauhaa ja lasten keskittymistä leikkiin. Aikuinen auttaa

tarvittaessa leikit alkuun ja seuraa, että leikit lähtevät sujumaan hyvin. Kun aikuinen on mukana leikeissä, hän kannattelee leikin kulkua, rikastuttaa sen juonta, jakaa rooleja, ohjaa ristiriitatilanteiden selvittämistä sekä edistää vuorottelua ja lelujen jakamista. Välillä lasten annetaan leikkiä myös niin, ettei aikuinen ole jatkuvasti läsnä, mutta kuitenkin kuulolla. Tämä lisää osaltaan lasten itsenäisyyden tunnetta, vastuuntuntoa ja luottamusta omiin kykyihin.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Vanhemmalle kerrotaan päivän päätteeksi, miten lapsen leikit ovat sujuneet, millaisia leikkejä on leikitty ja mitä taitoja leikeissä on opittu. Vanhempien kanssa keskustellaan myös kotona leikittävistä leikeistä. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti.

Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten

lasten kehitystä ja oppimista. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla. Kielellisiä identiteettejä ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto ja kielitietoisuus.

Kielen kehitystä tuetaan varhaiskasvatuksessa monin tavoin. Kielelliset identiteetit kehittyvät arjen toiminnassa, leikeissä ja yhteisissä toiminnoissa. Lapsia kuunnellaan, heiltä kysytään mielipiteitä ja heidän kanssaan keskustellaan asioista. Arjen keskellä asioita nimetään, sanoitetaan ja asioista kerrotaan lapsille yksinkertaisella tavalla. Satujen lukeminen, kuunteleminen, kirjojen selailu, kirjastossa käynti, lorupussit, suujumppa, laululeikit ja riimittelyt ovat keskeisiä toimintatapoja varhaiskasvatuksessa. Kielen kehityksen tukena käytetään myös kuvia ja tukiviittomia inklusiivisesti. Ne tukevat jokaisen lapsen kielen kehitystä, mutta erityisesti niistä on apua lapsille, joilla on kielen kehityksen haasteita. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan esimerkiksi tutkimalla kirjaimia, sanoja, äänteitä ja tavuja leikinomaisesti.

Aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa ilmapiiri on lämmin, kiireetön, rauhallinen ja hyväksyvä. On tärkeää, että lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja että hänen aloitteisiinsa vastataan. Aikuisen puhuu lapselle kauniisti ja kunnioittavasti, myös haasteellisissa tilanteissa. Aikuisen käyttäytyminen vuorovaikutustilanteessa toimii mallina lapsen vuorovaikutustaitojen oppimiselle.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa. Sonkajärvellä osallistumme mahdollisuuksien mukaan kaikkiin varhaiskasvatukselle tarjottaviin kulttuuriesityksiin. Käymme esimerkiksi nukketeatteriesityksissä, vanhojen tansseissa ja musiikkiesityksissä.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa. Alla olevassa kuviossa on kerrottu, miten ilmaisun eri osa-alueet toteutuvat Sonkajärven varhaiskasvatuksessa.

Musiikillinen ilmaisu: laulut, soittaminen ja soittimet, musiikin kuuntelu, musiikki mukana muissa toiminnoissa (esim. liikunta, maalaus), esiintyminen

Kuvallinen ilmaisu: monipuolinen askartelu ohjatusti ja vapaasti, monipuolinen materiaalien käyttö, piirtäminen, värittäminen, taidenäyttelyt (töiden esittely), valokuvaaminen, videointi

Käsityöllinen ilmaisu: rakentelut erilaisilla välineillä (myös luonnonmateriaalit), muovailuvaha, naulaaminen, ompelutyöt (ompelukuvat, vohvelikangas, pujottelu), monipuoliset materiaalit

Sanallinen ilmaisu: lorut, tarinat, saduttaminen, lasten kirjallisuus, draama (esitykset)

Kehollinen ilmaisu: tanssiminen, liikkuminen, roolileikit, satuhieronta, teatteri ja draama

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Seuraavassa kuviossa on kerrottu, miten tämän aihealueen osiot toteutuvat Sonkajärven varhaiskasvatuksessa.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa. Kuviossa on eritelty, miten osa-alueet toteutuvat Sonkajärven varhaiskasvatuksessa.

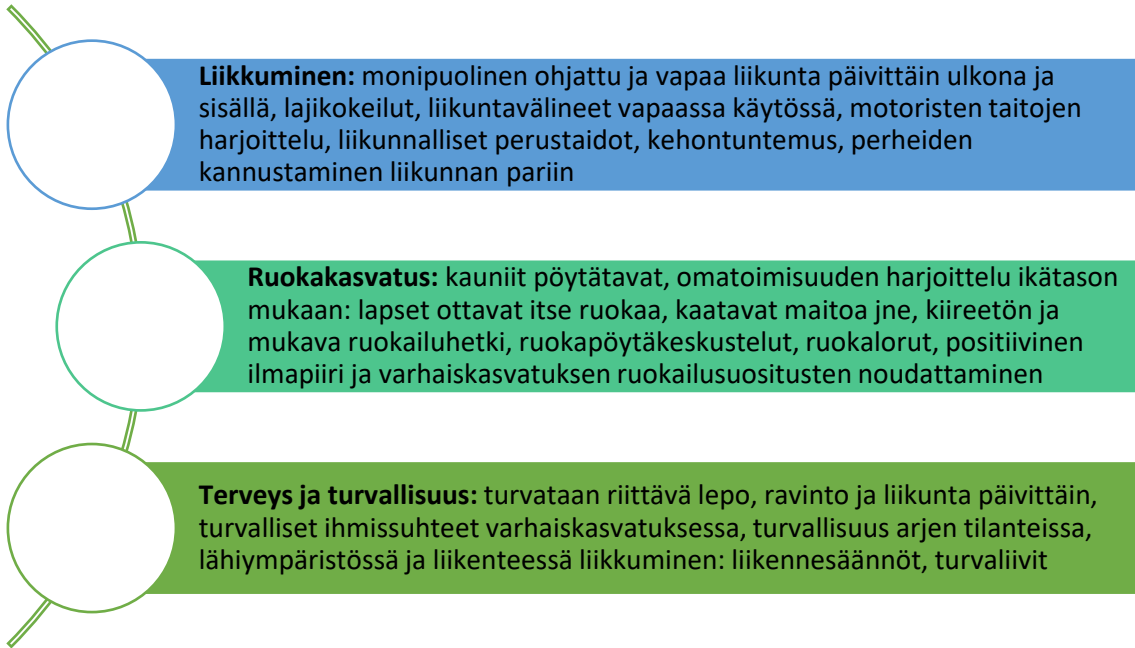
Matemaattinen ajattelu: numerot ja lukumäärät, lasketaan asioita ja esineitä, kalenteri ja päivämäärä, ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen, pohdinta ja erilaiset ratkaisut, lajittelu, luokittelu, järjestely, rakentelut

Ympäristökasvatus: lasten luontosuhteen vahvistuminen, luonnossa oppiminen, vastuullisuus, kierrättäminen, luonnon ilmiöiden, eläinten ja kasvien tutkiminen, kierrättäminen varhaiskasvatuksen arjessa mukana, luonnon puhtaana pitäminen ja roskien kerääminen

Teknologiakasvatus: tutkiva ja kokeileva työtapa, lasten ideoita kuunnellaan ja niihin tartutaan, yhteiset projektit: jokaisella jokin rooli, teknisiin ja digitaalisiin laitteisiin tutustuminen ja käytön opettelu

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Alla olevassa kuviossa on eritelty osa-alueiden toteutuminen Sonkajärven varhaiskasvatuksessa.

Sonkajärvellä varhaiskasvatus on mukana Liikkuva Varhaiskasvatus-ohjelmassa. Liikunnan määrää pyritään varhaiskasvatuspäivän aikana lisäämään monin eri tavoin. Arjen toimintoja muutetaan liikunnallisemmiksi, esimerkiksi siirtymät paikasta toiseen voidaan tehdä eri tavoin liikkuen ja odotustilanteissa voidaan keksiä liikunnallista tekemistä, jotta lapset eivät joudu istumaan tai seisomaan pitkään paikoillaan. Olennainen osa ohjelmaa on henkilökunnan ajatusmaailman muuttuminen liikuntaan kannustavaksi ja sallivaksi. Turhat säännöt ja kiellot poistetaan varhaiskasvatuksen arjesta, jotta lapset voivat toteuttaa omaa, luonnollista liikkumistaan.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Sonkajärvellä varhaiskasvatusta järjestetään pääsääntöisesti suomen kielellä.

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan monipuolisesti myös vieraskieliset ja monikieliset lapset.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa keskustellaan heidän perheensä kielestä, kulttuurista ja katsomuksesta sekä siitä, miten he toivovat niitä huomioitavan varhaiskasvatuksen arjessa. Lasten suomen kielen taitoa harjoitetaan ja kehitetään tavoitteellisesti. Apuna kommunikoinnissa käytetään esimerkiksi tukiviittomia, kuvia ja digitaalisia sovelluksia. Lapsiryhmässä tutustutaan ryhmässä olevien lasten eri kieli-, kulttuuri- ja katsomustaustoihin. Voimme esimerkiksi harjoitella yhdessä vieraskielisiä sanoja, kulttuuriin liittyviä asioita ja tutustua eri kulttuurien juhlapäiviin. Vastuu lapsen äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on kuitenkin ensisijaisesti vanhemmilla. Vieraskielisen perheen muuttaessa paikkakunnalle käydään heidän kanssaan keskustelua varhaiskasvatuksen tarpeesta, sen sisällöstä ja tavoitteista. Jos yhteistä kieltä vanhempien ja henkilökunnan välillä ei ole, voidaan apuna käyttää myös tulkkipalveluita.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden.

Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarve voi olla vaihtelevaa, tilannesidonnaista, eri tilanteissa ja eri aikoina erilaista. Tuen tarve on lähempänä ympäristön ja lapsen suhdetta kuin vain lapsen ominaisuuksia. Näin mikään tietty lapsen ominaisuus ei automaattisesti johda tuen tarpeeseen. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tuen tulee muodostaa jatkumo, joka tarvittaessa suunnitellaan ja toteutetaan monitoimijaisessa yhteistyössä, jota ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

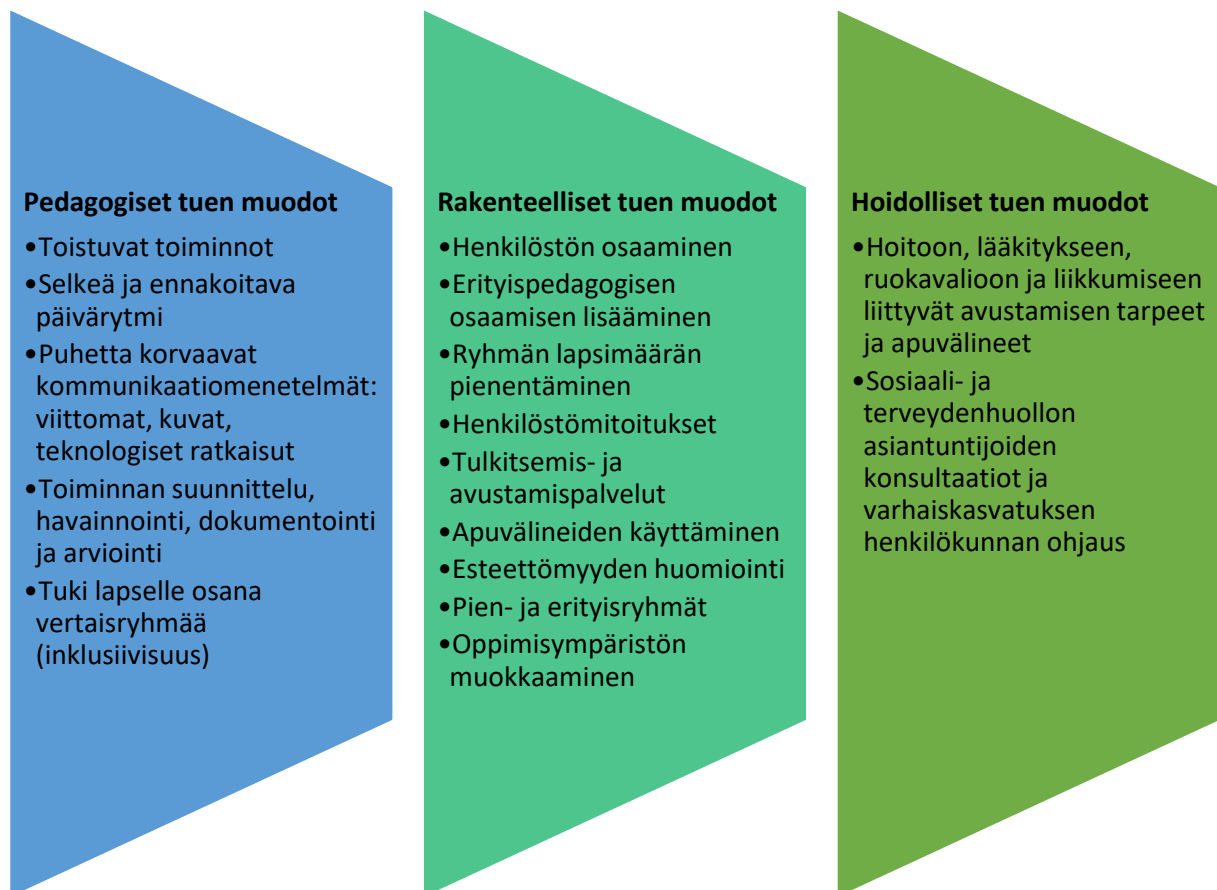

Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tuen tarve, tuen taso (yleinen, tehostettu tai erityinen tuki), tavoitteet toiminnalle, tukitoimet sekä niiden toteuttaminen ja arviointi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan voidaan kirjata myös hoidollisina tukimuotoina lapsen terveydentilaan liittyvät välttämättömät tiedot. Suunnitelma laaditaan yhdessä huoltajien, varhaiskasvatushenkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä mahdollisten yhteistyötahojen esim. neuvolan terveydenhoitajan, psykologin, terapeutin tai sosiaalityöntekijän kanssa. Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa henkilöstöä tuen havaitsemisessa ja tukitoimien suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja koordinoi monitoimijaisista yhteistyötä.

5.1 Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja. Tuen muodot on kuvattu alla olevassa kuviossa.

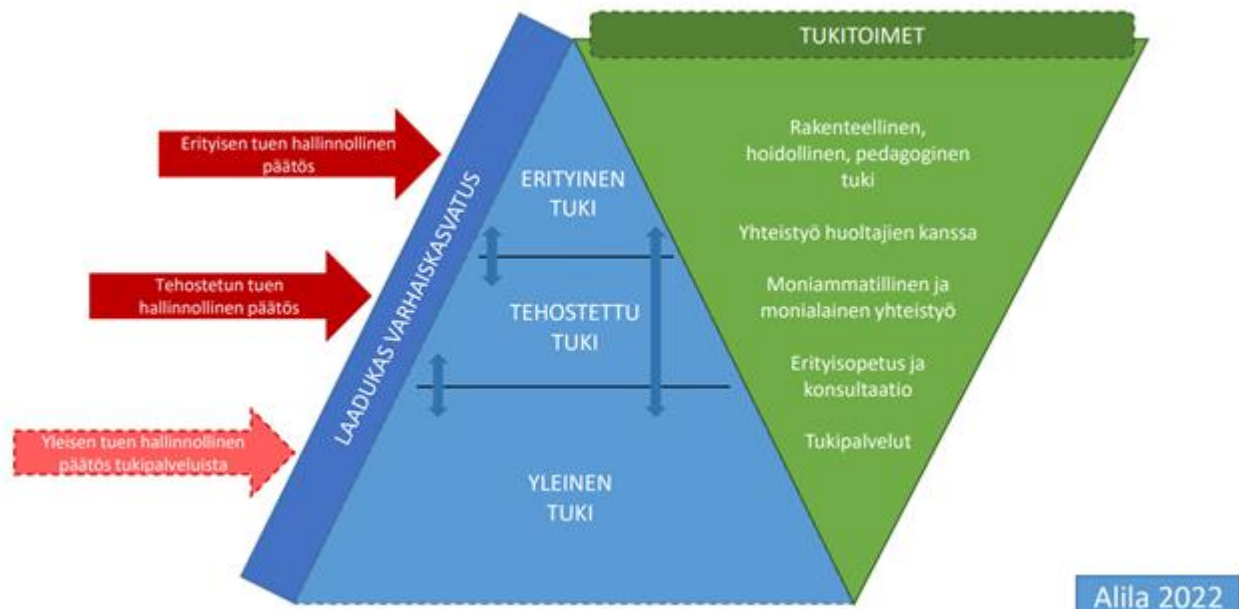
Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

5.2 Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa lapsi voi saada tukea kolmella eri tasolla: yleisessä, tehostetussa ja erityisessä tuessa. Kolmitasoinen tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen ja siirtyessä esiopetuksesta kouluun.

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on huoltajien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden tekemien havaintojen yhteinen tarkastelu tai aiemmin todettu tuen tarve. Konkreettiset tukitoimet aloitetaan heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tukea suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa, on oleellista tunnistaa lapsen vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita. Oleellista on muodostaa lapsesta kokonaiskuva ja pyrkiä tukemaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kasvua.

Laadukas varhaiskasvatus muodostaa pohjan ja perustan tukitoimille kaikilla tuen tasoilla. Se on jokaisen lapsen oikeus ja tukee lapsen kasvua ja kehitystä sekä kaventaa lasten hyvinvointi- ja terveyseroja. Varhaiskasvatuksen laadukkaana perustan takaavat henkilökunnan toimiva yhteistyö, vahva perusosaamisen taso sekä lapsen kehityksen tuntemus. Laadukkaaseen perustaan kuuluvat myös muun muassa lapsen ikätason mukaiset lapsiryhmät ja tilat sekä toiminnan yleinen suunnittelu ja kehittäminen.

Jos laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin, otetaan ensisijaisesti käyttöön yleisen tuen keinoja. **Yleisessä tuessa** lapsen tuen tarve on lyhytaikaista ja vähäistä. Tällöin lasta pyritään tukemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yksittäisillä tukitoimilla. Tuki annetaan eriyttämällä toimintaa suunnitelmallisesti, muuntelemalla ryhmiä joustavasti, muokkaamalla oppimisympäristöjä, luomalla selkeää päiväjäjestystä ja rytmittämällä päivittäisiä toimintoja erilaisin joustavin järjestelyin, kuten pienryhmä- ja yksilötyöskentelynä. Lapsen hyvä

arki mahdollistuu läsnä olevien, sensitiivisten aikuisten avulla. Sensitiivinen aikuinen kohtelee lasta tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti sekä huomioi lapsen tunnetilat ja vastaa niihin tarpeen mukaan.

Sonkajärven varhaiskasvatuksessa on käytössä alueellisesti laadittu yleisen tuen työkalupakki. Työkalupakissa on listattu erilaisia tukikeinoja ilmapiiriin, yhteistyöhön, oppimisympäristöön sekä opetus- ja toimintatapoihin liittyen. Listauksen perusteella työntekijät voivat arvioida, mitä tukitoimenpiteitä on kokeiltu, miten ne ovat toimineet ja mitä vielä voitaisiin kokeilla. Näin työntekijät voivat hyödyntää työkalupakkia arjen havainnoinnissa, suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Yleinen tuki on kaikkien lasten oikeus, mutta kaikki lapset eivät sitä välttämättä tarvitse. Yleisestä tuesta ei tehdä hallinnollista päätöstä, mutta yleisessä tuessa käyttöön otetuista tukipalveluista (esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan säännöllinen työskentely lapsen kanssa tai ryhmävastustajan tuen kohdentaminen lapsen tarpeisiin) tehdään hallinnollinen päätös.

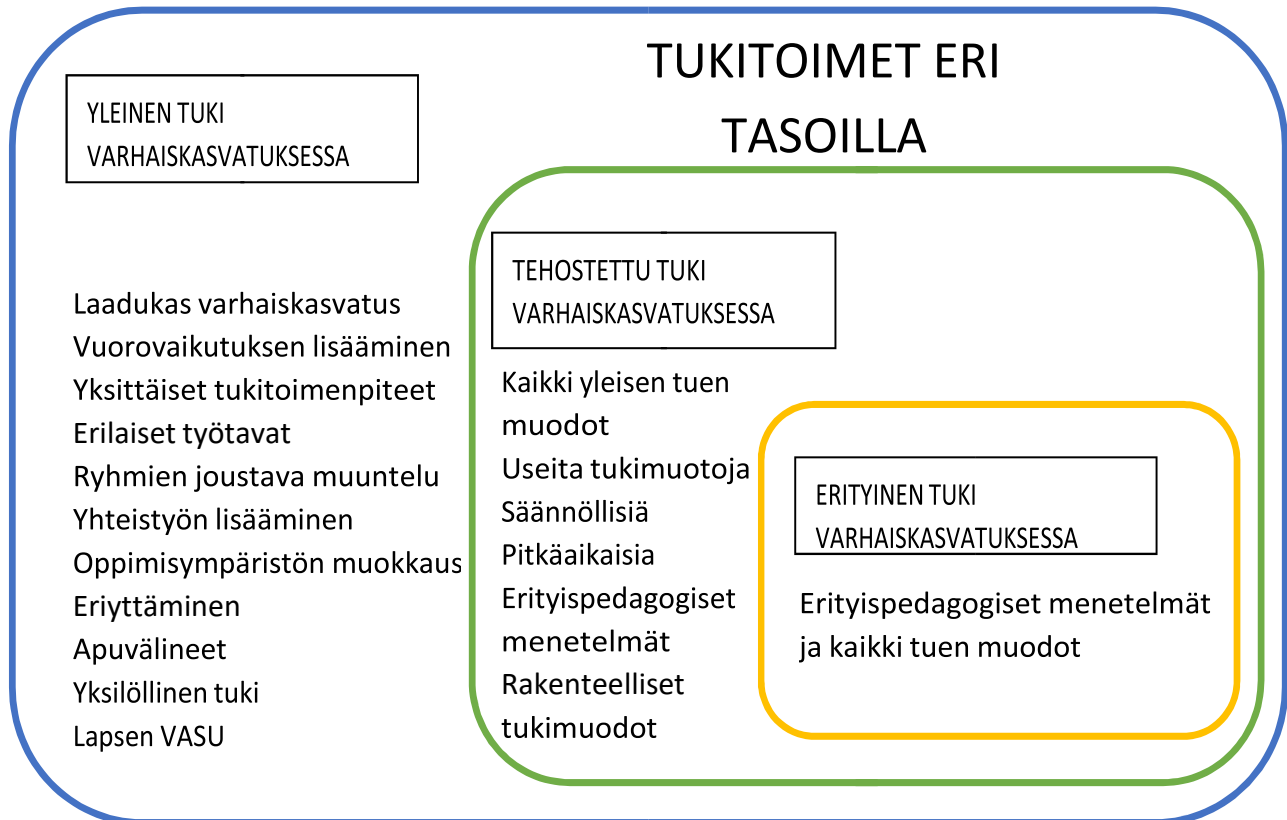
Kun lapsen tuen tarve lisääntyy ja moninaistuu, lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tuetaan tehostetusti. Tällöin lapsi tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä. **Tehostetussa tuessa** lapsen haasteisiin vastataan erilaisin pedagogisin menetelmin, välinein ja mukauttamalla ympäristöä varhaiskasvatuksen arjessa. Lisäksi lapsen arkeen voi kuulua yksilöllistä kuntoutusta esimerkiksi puhe-, toiminta- tai fysioterapiaa sekä psykologin tutkimuksia. Tehostettu tuki on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäkestoisempaa kuin yleinen tuki. Tehostetusta tuesta tehdään hallinnollinen päätös.

Kun lapsella on laaja-alaisia kuntoutuksellisia ja/tai kasvatuksellisia tarpeita, on kyseessä varhaiskasvatuksen **erityinen tuki**. Lapsi tarvitsee tällöin kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tuen tarve voi johtua lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta. Lapsella voi olla haasteita usealla kehityksen osa-alueella tai jollain alueella erittäin suuri tuen tarve. Erityisen tuen tarpeen arviointi ja tuen suunnittelu edellyttävät lapsen kehityksen tuntemusta, erilaisten ohjausmenetelmien tuntemusta, erityispedagogista osaamista sekä laajaa monialaista yhteistyötä. Erityisessä tuessa päivittäistä toimintaympäristöä ja kasvatustoimintaa mukautetaan lapsen tarpeiden mukaisesti. Lisäksi vahvistetaan jo olemassa olevia varhaiskasvatuksen kuntouttavia elementtejä: struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmätoiminta. Erityinen tuki ei ole erillisiä tai erityisiä toimenpiteitä vaan lapsen yksilöllisten tavoitteiden mukaista varhaiskasvatusta. Erityisestä tuesta tehdään hallinnollinen päätös.

Kun käsitellään lapsen siirtymistä tuen tasolta toiselle tai viranhaltijapäätökseen pohjautuvien tukitoimien käyttöönottoa, toimitaan moniammatillisesti eli mukana lapsen palaverissa on aina myös lapsiryhmän ulkopuolinen toimija/toimijoita. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tehtävä yhteistyö määritellään myös moniammatilliseksi yhteistyöksi. Lähtökohtana on, että lapsen palaverissa olisi vähintään varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai lasta hoitava tai tutkinut terapeutti, psykologi tai muu asiantuntija. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että lapsen verkostoon kuuluvat henkilöt kutsutaan palaveriin. Tuen asioissa on tärkeää tehdä yhteistyötä

kaikkien tahojen kanssa. Yhteistyöstä vastaa lapsiryhmän varhaiskasvatuksen opettaja, mutta on tärkeää, että kaikilla tuen tasoilla yhteistyöhön lapsen ja huoltajien kanssa sitoutuu koko lapsiryhmän henkilökunta. Yhteistyössä on tarpeen mukaan mukana varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

5.3 Hallinnolliset päätökset tukitoimista

Sonkajärven varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen vastaava tekee tukitoimiin liittyvät hallintopäätökset. Hallinnolliset päätökset tehdään tehostettuun tai erityiseen tukeen siirtyessä tai tuen päättyessä. Yleisessä tuessa käyttöön otetuista tukipalveluista tehdään myös hallinnollinen päätös. Tällaisia tukipalveluita voivat olla esimerkiksi säännöllinen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely kyseessä olevan lapsen kanssa (esim. s2- tai puheopetus), ryhmäavustajan tuki tai yksilöllisen kuvaohjauksen käyttö.

Hallintopäätös tehdään lapsen vasuun tehdyn tuen tarpeen arvioinnin pohjalta. Kun lapsen palaverissa on todettu tehostetun tai erityisen tuen tarve, tehdään lapsen vasuun viipymättä kaikki tarpeelliset kirjaukset tuen tarpeesta. Tarpeellisia kirjauksia ovat lapsen käytössä olleet tukitoimet sekä niiden toteuttaminen ja arviointi, tuen tarve jatkossa ja tavoitteet toiminnalle. Lapsen huoltajat hyväksyvät lapsen vasun allekirjoituksellaan. Viranhaltija tutustuu lapsen vasuun ja tekee joko myönteisen tai kielteisen päätöksen asiasta. Viranhaltija tiedottaa lapsen huoltajia ja

lapsen varhaiskasvatuspaikkaa päätöksestä, joka on voimassa toistaiseksi. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tehdyn päätöksen ja sovitut tukitoimet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jos lapsen tuen tarve muuttuu, eikä hän enää tarvitse hänelle myönnettyä tehostettua tai erityistä tukea tai yleisen tuen tukipalveluita, tehdään tuen purkamisesta hallintopäätös vastaavalla tavalla.

Hallintopäätökset tehdään vastaavalla tavalla myös esioppilaille täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Esiopetuksen osalta tukipäätökset tehdään esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Päätöksille voi hakea muutosta. Hallintopäätökseen merkitään tuen järjestämisen paikka. Jos päiväkotia vaihtuu tai lapsi esimerkiksi siirtyy perhepäivähoidosta päiväkotiin saman kunnan sisällä, on tuen tarpeesta tehtävä uusi päätös. Jos lapsi muuttaa kuntaa, uusi kunta tekee oman päätöksensä. Lapsen tuen tasoa arvioidaan säännöllisesti ja tarpeen mukaan. Esikouluun siirryttäessä tuen tasoa arvioidaan jo edellisen kevään aikana ja tällä taataan lapsen tarvitsemaa tukea esikoulussa jo etukäteen.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Sonkajärvellä ei tällä hetkellä järjestetä vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatustilain velvoittaa järjestäjiä arvioimaan antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistumaan ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tulee olla oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa.

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä Sonkajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma ovat perustana toiminnan suunnittelulle, arvioinnille ja kehittämiselle. Se on osa laadunhallintaa, jonka pohjalta toimintaa arvioidaan ja kehitetään monipuolisesti. Arvioinnin tehtävänä on tarkastella, toteutuvatko varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut asiat lapsen arjessa. Arvioinnin avulla määritetään myös, miten toiminnalle asetetut tavoitteet on saavutettu, tunnistetaan vahvuuksia, edistetään varhaiskasvatuksen laatua sekä nostetaan esiin kehittämistarpeita.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) julkaisi vuonna 2018 asiakirjan Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Julkaisussa kuvataan tarkasti, mitä varhaiskasvatuksessa tulee tapahtua, jotta se olisi laadukasta ja lapsen edun mukaista. Siten ne luovat pohjan kansallisesti yhtenäisille toimintatavoille ja periaatteille, joiden mukaisesti varhaiskasvatuksen arviointia ja kehittämistä voidaan toteuttaa. Sonkajärven kunnan varhaiskasvatuksen laatua arvioidaan Karvin suositusten mukaisesti nostamalla vuosittain arvioinnin ja kehittämisen kohteeksi painopistealueena olevia laadun kriteereitä.

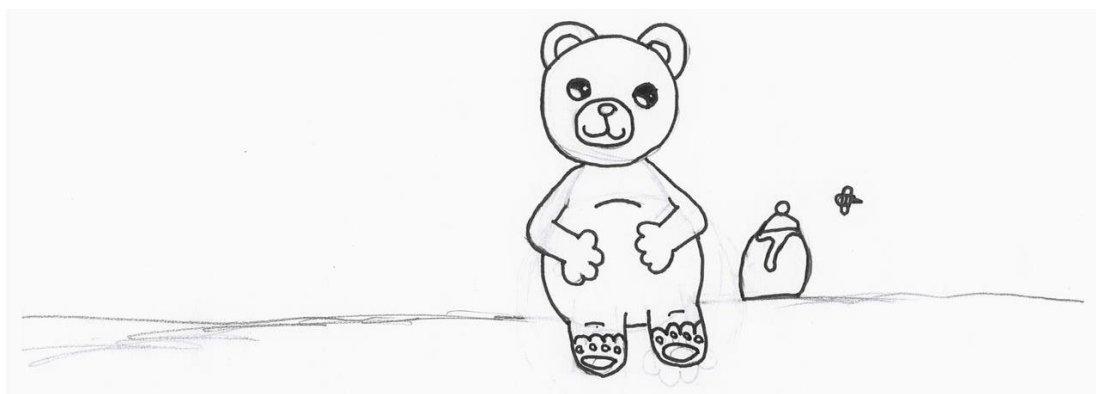
Sonkajärven kuntastrategiassa on määritelty viisi menestystekijää vuosille 2022–2025: elinvoimainen kunta, hyvinvoiva kuntalainen, seudullinen yhteistyö ”SeutuSonkajärvi”, vahva talous itsenäisen kunnan perusta ja osaava ja hyvinvoiva henkilöstö. Jokaiselle menestystekijälle on asetettu vuoteen 2025 ulottuvat tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit. Varhaiskasvatustalvueluita arvioidaan ja kehitetään menestystekijöiden pohjalta.

Sonkajärvi, Iisalmi, Kiuruvesi ja Vieremä ovat yhteistyössä laatineet lastensuojelulain mukaisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman ajalle 2022–2025. Suunnitelma toimii ohjaavana

asiakirjana lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävälle työlle. Suunnitelman tarkoitus on varmistaa hyvinvoinnin huomiointi kaikissa lapsia, nuoria ja perheitä koskevissa palveluissa. Asiakirja kokoaa palvelut yhteen, kertoo hyvinvoinnin nykytilasta sekä asettaa tavoitteita toiminnalle. Suunnitelmassa korostuu varhaiskasvatuksen osalta seutukunnallinen yhteistyö lapsen tuen asioissa. Tavoitteet ohjaavat osaltaan kunnan varhaiskasvatustyötä. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan sekä kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa arvioitaessa.

Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arvioinnin ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat hallinnon edustajat, varhaiskasvattajat, huoltajat ja lapset. Sonkajärvellä arviointia varten on luotu pedagogisen toiminnan ja laadunarvioinnin vuosikello. Sen avulla varmistetaan arvioinnin säännöllisyys vuosittain.

Alla olevassa kuviossa on esitetty Sonkajärven varhaiskasvatuksen arviointikäytäntöjä.

SONKAJÄRVEN KUNNAN VASUTYÖRYHMÄ:

Tarja Hänninen, varhaiskasvatuksen vastaava

Helena Kainulainen, eskariopettaja/varhaiskasvatuksen opettaja

Anne-Mari Ovaskainen, varhaiskasvatuksen opettaja

Elina Tommila, varhaiskasvatuksen opettaja

Pia Ovaskainen, varhaiskasvatuksen opettaja

Hanna-Kaisa Huttunen, varhaiskasvatuksen opettaja

Marja-Terttu Malinen, päiväkodin johtaja (Männikkö)

NALLEKUVAT: Sonkajärven 8-9.luokkalaisten kuvaamataidon ryhmä (2021-2022)

KIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN VARHAISKASVATUKSESSA (2022):

Emma Rönkkö, sosionomiopiskelija, Savonia-ammattikorkeakoulu, pedagogisen harjoittelun loppuraportti

VALTAKUNNALLISET VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET:

[Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 \(opintopolku.fi\)](https://www.opintopolku.fi/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022)

SONKAJÄRVEN KUNNAN KUNTASTRATEGIA: [loader.aspx \(sonkajarvi.fi\)](https://www.sonkajarvi.fi/loader.aspx)

 Sonkajärven Varhaiskasvatus

 sonkajarvenvarhaiskasvatus

*Lapsi, joka saa hellyyttä, oppii rakastamaan.
Lapsi, jota rohkaistaan, oppii luottamaan itseensä.
Lapsi, jota kiitetään, oppii olemaan kiitollinen.
Lapsi, joka näkee annettavan omasta muille,
oppi olemaan huomaavainen.
Lapsi, joka saa tietoa, oppii tuntemaan viisauden.
Lapsi, joka elää onnellisena, löytää rakkauden.*

– Ronald Russell –

Lasten ajatuksia hyvästä päiväkodista ja hoitopäivästä

"Jättimäinen
piha"

"Voi
leikkiä"

"Kukaan ei olis
semmoinen ettei ota
leikkiin vaan kaikki
leikkisi yhdessä"

"Temppusali
missä
tramppa"

"Ruuaksi
spagettia,
hampurilaista ja
joskus tortillaa."

"Saisi piirtää ja
tehdä kaikkia
askarteluja"

"Vois lentää siivillä ja
hypitään
mielikuvituslinnassa"

"Sanottaisiin
vain hyviä
juttuja"

"Kaikki olisi
kivaa."

